

UNIVERSITATEA DIN BUCURESTI
FACULTATEA DE PSIHOLOGIE ȘI ȘTIINȚELE EDUCATIEI

REZUMAT TEZĂ DE ABILITARE

DIMENSIUNI ALE INTERDISCIPLINARĂȚII ÎN PSIHOPEDAGOGIA
SPECIALĂ (EDUCAȚIE SPECIALĂ)

CONF. UNIV. DR. UREA IONELA ROXANA

BUCURESTI

-2016-

1. Cadrul teoretic- conceptual al tezei de abilitare

Evoluția societății civile determină nu numai dezvoltarea unor servicii complexe pentru membrii ei, dar, mai ales, impune, la toate nivele, o serie de exigențe tuturor actorilor sociali.

Educația, sistemul de formare (la orice nivel) este poate, prima care primește aceste exigențe și creează standarde prin care poate să le satisfacă. Conecințele acestui proces sunt pe termen mediu sau lung și se relaționează cu nevoile educaționale ale generațiilor ce sunt educate (elevi, studenți, tineri adulți, etc) și raportate la specificul regional

Ca atare, apare din ce în ce mai evident, nevoia de abordare interdisciplinară, uneori chiar multidisciplinară și/sau transdisciplinară la nivelul intervențiilor educaționale.

Abordarea interdisciplinară la nivelul științelor educației este o preocupare veche și nouă în același timp a specialiștilor. Ea se referă nu numai la dimensiuni conceptuale, dar mai ales la dimensiuni practic aplicative, metodologice, intervenționale, recuperative.

La nivel conceptual, regăsim în literatura de specialitate o serie de definiții ale interdisciplinarității; definiții care, relevă evoluția și dimensiunile sale complexe.

Interdisciplinaritatea, a fost definită în 1972, prin raportare la interacțiunile dintre două sau mai multe teme ale realității obiective, care se poate obiectiva fie la nivelul unui simplu proces de transmitere comunicațională de idei, fie la nivelul epistemologiei, a metodologiei, sau la nivelul abordărilor investigative prin care se caută explicații ale unor procese/ fenomene (apud. (OECD- Apostel &all, 1972, p. 34).

Ulterior, interdisciplinaritatea a fost considerate ca o formă de cooperare între diferite discipline vizând probleme complexe care nu pot fi explicate dintr-un singur punct de vedere, ci necesită o analiză atentă a mai multor puncte de vedere. (apud. Cucuș, 1996,).

Observăm așadar că, în raport de tema adusă în discuție, interdisciplinaritatea capătă note de specific.

La nivel educațional interdisciplinaritatea semnifică totalitatea relațiilor și interacțiunilor ce pot apare între diferite contexte, la nivelul scopurilor pedagogice,

al planificării intervențiilor educaționale ce sunt relevante atât pentru educarea elevilor/ studenților dar mai ales pentru dezvoltarea personalității acestora. Teoretic, interdisciplinaritatea în educație, este o abordare nouă care concentrează procesul de învățare pe achiziția simultană de cunoștințe, deprinderi, abilități, pe formare de atitudini provenite din mai multe discipline complementare sau nu. Astfel, în plan teoretic, implică trecerea de la abordarea clasică, tradițională axată pe învățarea unor teme variate prin intermediul unor discipline aparținând unor diferite domenii ale cunoașterii, la abordarea axată pe învățarea integrativă a cunoștințelor, abilităților raportate la experiența elevului, la resursele sale intelectuale, morale, fizice

În plan practic, aplicativ însă, interdisciplinaritatea implică o interacțiune constantă a conținuturilor prin crearea situațiilor de predare- învățare pe baza corelațiilor existente între diferite cursuri sau discipline școlare. Din acest punct de vedere, interdisciplinaritatea implică:

- a) designul intra, inter și multidisciplinară a obiectivelor activității de învățare;
- b) instrumentalizare;
- c) dezvoltarea activităților de învățare prin folosirea mijloacelor auxiliare într-o manieră sistemică și funcțională;
- d) complementaritatea dintre obiectivele instructionale și abordarea procesului de învățare (construiește, modelează, etc)

În școală, însă, interdisciplinaritatea este prezentă: a) la nivelul curriculumului; b) la nivelul organizării procesului de predare-învățare; c) la nivelul conceperii activităților extracuriculare; d) la nivelul metodologiei comune mai multor discipline ale cunoașterii; e) la nivelul eforturilor profesorilor depuse în vederea identificării legăturilor conexiunilor menite să elimine barierele rigide existente între discipline; f) la nivelul transferului sistemic de cunoștințe, metode de la o disciplină la alta.

Pornind de la faptul că, psihopedagogia specială (educația specială), prin definiție este o știință interdisciplinară aflată la confluența dintre psihologie, pedagogie, medicină și sociologie care operează cu o serie de cunoștințe relaționate psihicului uman ale persoanelor considerate anormale și / sau inadaptate/ deficitar adaptate la mediul social necesitând activități corectiv-terapeutice pentru o inserție socială eficientă sau pentru reabilitarea lor psihosocială, remarcăm note de particular ale interdisciplinarității .

Putem vedea aspectele specifice ale interdisciplinaritate reflectate în obiectivele în ceea ce privește:

- ✓ Dimensiunea de formare a conținuturilor curriculare;
- ✓ Utilizarea tehnologiilor didactice moderne;
- ✓ Evidențierea funcțiilor aplicative și sociale ale curriculum-ului;
- ✓ Promovarea abordării diferențiate a elevilor alături de concentrare pe curriculum integrativ;
- ✓ Dezvoltarea abilităților specifice profesiei psihopedagog; Stimularea formelor de activități individuale și de grup;
- ✓ Facilitarea schimbului intercultural de informații;
- ✓ Dobândirea de tehnici interpretative și anchetatorilor specifice domeniului psihopedagogiei (educație specială).

Aceste obiective sunt conectate la competențele pe care un expert în psihopedagogie (educație specială) trebuie să le aibă pentru a lucra cu persoane cu nevoi educaționale speciale:

Probabil, interdisciplinaritate în psihopedagogie (educație specială), se reflectă în abordările specifice ale serviciilor oferite persoanelor cu nevoi educaționale speciale / cu deficiențe / cu vulnerabilități. Acesta poate fi delimitat la diferite nivele:

a) nivel de curricular și presupune adaptarea curriculum-ului prin următoarele modalități: (Popovici, 2007, p.106): 1) extinderea (în cazul în care potențialul intelectual nu este afectat, de exemplu, la copiii cu deficiențe de vedere sau fizice), și anume prin introducerea unor activități suplimentare de compensare și de recuperare, simplificate și mixte; 2) selectarea țințelor din curriculum general, care poate fi atins de către copiii cu CES în diverse activități individuale; 3) accesibilitatea conținutului curriculum-ului, 4) selectarea metodelor de predare și învățare, în principal pentru a ajuta elevul cu CES să înțeleagă și să internalizeze conținuturile predate în clasă; 5) utilizând metodele și procedurile de evaluare pentru a evidenția progresul și performanțele elevilor nu numai la nivel intelectual, dar, de asemenea, la nivel aplicativ (modalități de rezolvare a problemelor tipice de viață, oportunități de a comunica și de relaționare cu ceilalți, etc.).

b) nivel terapeutic implică necesitatea existenței echipei interdisciplinare în managementul de caz al fiecărei persoane cu C.E.S;

c) nivel individualizat relevat de planul de intervenție individualizat și personalizat pentru fiecare persoană cu deficiență / handicap.

2. Structura tezei de abilitare

Teza de abilitare “Dimensiuni ale interdisciplinarității în psihopedagogia specială (educația specială)” , urmărește să evidențieze evoluția mea din punct de vedere profesional, academic, științific, didactic într-un tot unitar, după conferirea titlului de doctor în psihologie, în 2002. accentuând rezultatele obținute în cadrul unor demersuri investigative prin relaționarea lor contextuală de prezentare și citare.

Teza de abilitare “Dimensiuni ale interdisciplinarității în psihopedagogia specială (educația specială)” este structurată, conform indicațiilor metodologice în vigoare, pe trei părți distinte.

Prima parte a tezei de abilitare, evidențiază evoluția carierei mele în cadrul Facultății de Psihologie și Științele Educației (fosta Facultate de Sociologie, Psihologie și Pedagogie) Universitatea din București unde am intrat ca preparator în 1996 și am urmat apoi treptele de promovare specifice până la cea de Conferențiar Universitar în toamna anului 2012.

Cariera mea didactică s-a îmbinat cu cea de dezvoltare personală prin participarea la o serie de cursuri de formare, stagii, schimburi de experiență-lărgindu-mi astfel aria de competențe și ulterior aria de expertiză profesională.

Partea a doua a tezei de abilitare urmărește să aducă în atenție dimensiunile interdisciplinarității în psihopedagogia specială (educația specială) prin intermediul unor rezultate științifice obținute în cadrul unor cercetări întreprinse pe diferite categorii de subiecți. Porneste de la prezentarea conceptului de interdisciplinaritate la nivelul științelor educației, cu focalizare pe specificul obiectivării interdisciplinarității la nivelul psihopedagogiei speciale (educației speciale).

În continuarea părții a doua a tezei de abilitare, pentru a evidenția notele de manifestare specifică a interdisciplinarității, am structurat tematic rezultatele cercetărilor realizate de mine, prezentate în cadrul unor manifestări științifice și publicate în publicații naționale, internaționale, volumul unor conferințe. Astfel, însoțite de tabele și figuri sugestive, am structurat prezentarea rezultatelor pe următoarele secvențe:

1. Cercetări interdisciplinare la nivelul personalității, diferențiate pentru subiecții (preadolescenții) normali și pentru subiecții cu deficiență (mintală- preadolescenți, de auz- școlari mici). Aceste cercetări au vizat întâi sfera emoționalității, având în vedere că, emoționalitatea, poate avea sau nu un rol stimulator (în cazul subiecților normali) sau un rol compensator sau nu (în cazul subiecților cu deficiență).

A doua dimensiune a cercetărilor interdisciplinare la nivelul personalității s-a axat pe relevarea caracteristicilor comunicării sociale. O mare parte a cercetărilor realizate de mine s-a axat pe sfera comunicării sociale, având în vedere că, integrarea socială a oricărei persoane implică intens această sferă. Am evidențiat o serie de elemente de specific ale comunicării sociale în rândul preadolescenților normali, dar și în rândul preadolescenților cu deficiență mintală.

M-am axat de asemenea, pe relevarea unor patternuri de relaționare specifice elevului mic deficient de auz; studiile în această sferă în România, sunt încă reduse

Având însă în vedere că unul dintre scopurile procesului complex de recuperare a subiecților cu deficiență este cel de integrare socială, am studiat și impactul pe care caracteristicile comunicării sociale le au asupra altor trăsături de personalitate.

În cadrul cercetărilor întreprinse în sfera comunicării sociale, am pornit de la considerarea acestora din două puncte de vedere:

- Primul punct de vedere este acela de a considera comunicarea socială ca un construct al personalității. Din această perspectivă, comunicarea socială se obiectivează prin intermediul stilului de comunicare socială ce poate fi considerat ca o trăsătură de personalitate
- Al doilea punct de vedere este acela de a considera comunicarea socială ca o modalitate de relevare a eficacității personale în planul integrării sociale. Am identificat o serie de caracteristici cu valoare de indicatori prin care putem pune în evidență eficacitatea personală în planul integrării sociale: conversația socială, barierele sociale de comunicare, satisfacția comunicațională resimțită în cadrul relațiilor interpersonale

Din analiza și interpretarea datelor prin raportare la trăsăturile de specificitate ale deficienței mintale, am ajuns la comunicarea că, comunicarea socială este un indicator al eficienței integrării persoanelor cu deficiență mintală în mediul social.

A treia dimensiune a cercetărilor interdisciplinare la nivelul personalității a vizat diferențele de gen obiectivate la nivelul siguranței de sine prin raportare la alții, dar și în actul de percepție socială a unui candidat ce le reprezintă interesele la nivel central, legislativ, decizional. (candidat politic)

2. Cercetări interdisciplinare la privind politicile sociale adresate persoanelor vulnerabile sociale, în cazul nostru a adolescenților proveniți din medii vulnerabile socio-economic, evidențiind motivele, ariile de implicare a acestora în viața socială, expectanțele privind recunoașterea socială a eforturilor personale.

3. Cercetări interdisciplinare referitoare la familiile subiecților cu deficiență mintală structurate, la rândul lor pe trei dimensiuni: a) prima reprezentată de evidențierea impactului deficienței propriului copil (membru al familiei) asupra dinamicii familiei; b) a doua dimensiune e axată pe relevarea influenței autorității parentale asupra modului de percepere a grupului de apartenență și de relaționare la acesta, c) a treia dimensiune reprezentată de relevarea influenței stilului parental de comunicare socială asupra modului de percepție a lui Alter- în acest caz reușind să evidențiem, diferențiat, coeficientul de influențare maternă și pe cel patern.

4. Cercetări interdisciplinare în sfera consilierii și orientării profesionale a persoanelor vulnerabile desfășurate pe mai multe dimensiuni: a) prima relevând necesitatea procesului de consiliere, dar și implicațiile folosirii strategiilor de consiliere în inserția socială a tinerilor seropositivi; b) a doua relevând specificul atitudinii față de muncă a adolescenților cu deficiență mintală.

5. Cercetări interdisciplinare asupra procesului de învățământ, cu accent pe: a) zona managementului clasei, b) a procesului de evaluare; c) pe eficiența procesului de formare a șomerilor pentru inserția pe piața muncii prin analiza unor indicatori specifici; d) a resurselor umane din cadrul psihopedagogiei speciale (educației speciale), vizând uzura profesională a acestora, dar și pe percepția elementelor relevante ale interdisciplinarității formării lor profesionale

6. Cercetări interdisciplinare la subiecții de vârstă a treia diferențiate pe două direcții: a) prima vizând caracteristicile comunicarea socială ca indicator al activismului social și al stării de bine; b) a doua vizând serviciile mediatorilor sanitari furnizate persoanelor de vârstă a treia în vederea diminuării efectelor secundare ale bolilor cronice de care suferă persoanele de vârstă a treia

7. Studii complementare, cu caracter teoretic

Planul de dezvoltare prezentat, în partea a treia a tezei de abilitare, prezintă obiectivele avute de mine în viitor, direcțiile de cercetare în raport cu tendințele domeniului, dar și cu evoluția tehnologiei, publicarea în reviste cu vizibilitate internațională și cu prestigiu ridicat, publicarea în continuare a unor cărți și capitole în volume, participarea în comitele științifice și de coordonare la Conferințe Naționale și Internaționale, participarea cu lucrări pe secțiuni, prezentarea de postere, etc. De asemenea, urmăresc crearea unor grupuri de lucru, alături de studenți, masteranzi, pentru dezvoltarea unor seturi de instrumente de evaluare complexă a copiilor/persoanelor cu cerințe educaționale speciale,

Am prezentat de asemenea metodele pe care eu le folosesc frecvent în activitatea didactică la nivelul studenților și masteranzilor: prelegeri interactive, studii de caz, jocuri de rol, scenariii și simulări pentru ca informația teoretică să fie însușită corespunzător de aceștia.

O altă direcție de cercetare și creștere a vizibilității internaționale o reprezintă câștigarea de proiecte de cercetare sau cercetare dezvoltare ce vor duce la creșterea publicațiilor internaționale în sfera psihopedagogiei speciale, dar și o provocare deschisă pentru comunicare și schimb de informații.

3. Valoarea adăugată a tezei de abilitare

Teza de abilitare “Dimensiuni ale interdisciplinarității în psihopedagogia specială (educația specială)” are o serie de elemente cu valoare adăugată, care îi conferă note de interdisciplinaritate și transdisciplinaritate.

În primul rând, unele din instrumentele folosite în cadrul demersurilor investigative au fost create special pornind de la trăsăturile generice ale deficienței pe care categoria de populație investigată le au. Altele au fost adaptate după instrumente similare persoanelor normale de aceeași vârstă. În ambele cazuri însă, s-a utilizat o metodologie complexă de cercetare, rezultând o serie de indicatori statistici semnificativi pentru o etalonare națională viitoare..

În al doilea rând, datele obținute prin prelucrarea statistică în cadrul cercetărilor desfășurate pe subiecți cu deficiență, au căpătat semnificație psihopedagogică prin raportare lor atât la caracteristicile de personalitate specifice deficienței avute de subiecții investigați, dar mai ales la caracteristicile specifice

vârstei cronologice. În fapt, interpretarea datelor din toate cercetările realizate s-a făcut prin raportare la caracteristicile vârstei cronologice.

În al treilea rând am putut să elaborăm o serie de indicatori prin care se pot măsura:

- Influența parentală asupra comunicării sociale;
- Eficacitatea personală a inserției sociale
- Eficiența programelor de formare profesională adresată
- Eficiența strategiilor de consiliere pentru inserția socială a persoanelor seropozitive
- Gradul de uzură profesională a experților care lucrează cu persoanelor cu cerințele educaționale speciale
- Gradul de vulnerabilitate socială prin prisma nivelului de comunicare socială al persoanelor de vârstă a treia

De asemenea, în cadrul tezei de abilitare sunt relevate competențele semnificative și disciplinele aferente pentru formarea specialiștilor în domeniul psihopedagogiei speciale (educației speciale) în viziune interdisciplinară

În al cincilea rând, în cadrul cercetărilor prezentate în cadrul tezei de abilitare am relevat o posibilă tipologie în planul comunicării sociale și a al personalității deficienților mintali.

4. Implicații psihopedagogice ale rezultatelor cercetărilor. prezentate în teza de abilitare

Teza de abilitare “Dimensiuni ale interdisciplinarității în psihopedagogia specială (educația specială) prin intermediul rezultatelor cercetărilor prezentate aduce în atenție o serie de implicații în plan psihopedagogic.

Astfel, încă din primele cercetări prezentate în cadrul tezei este subliniată necesitatea intervenției timpurii, alături de condiția fundamentală de creare a situațiilor educaționale corespondente cu realitatea socială pentru formarea/dezvoltarea abilităților necesare autonomiei și independenței sociale.

Rezultatele cercetărilor în sfera comunicării sociale relevă necesitatea creării de programe de stimulare a acesteia bazate pe jocuri de rol, pe crearea de situații problematice

De asemenea, rezultatele obținute din cercetările prezentate în cadrul tezei de abilitare:

- ✓ sunt semnificative în orientarea pre- profesională a adolescenților cu deficiență, dar și în orientarea în piața muncii a persoanelor vulnerabile social
- ✓ permit crearea de programe de intervenție personalizate menite să valorizeze potențialul restant functional al fiecărei persoane deficiente (mintal sau de auz) și facilitarea formării unor patternuri adaptative cu operaționalitate sporită
- ✓ permit formarea unor patternuri stabile de relationare interpersonală
- ✓ au implicații în procesul de consiliere complexă prin dezvoltarea mecanismelor de copying la familiile subiecților deficienți
- ✓ contribuie la crearea unui mediu educational securizant din punct de vedere afectiv pentru creșterea eficienței strategiilor de predare- învățare, a operaționalității abilităților formate, la nivelul persoanelor vulnerabile
- ✓ semnaleză nevoia pentru crearea unor programe de dezvoltare personală adresate specialiștilor, psihopedagogilor, cadrelor didactice care lucrează cu persoanele cu deficiențe sau cu persoane vulnerabile